

Kazimierz Pospiszyl

Postacie przestępstw seksualnych kobiet – przegląd zagadnień

Sexual offenders of women – overview issues

W artykule przedstawiono kilka najbardziej popularnych i najczęściej cytowanych w literaturze przedmiotu prób opisu różnych postaci przestępstw seksualnych popełnianych przez kobiety. Postacie te są jednocześnie wskaźnikiem określonych cech charakterologicznych sprawczyń tych przestępstw.

Jako pierwsze zaprezentowano najwcześniej opublikowane próby opisu trzech typów kobiet popełniających przestępstwa seksualnej natury, przedstawione przez R. Matchews, J.K. Matchews i K. Spesz (1989), czyli: nauczycielka-kochanka, wadliwie przysposobiona (przez uprzednie wypaczone doświadczenia seksualne), przymuszana przez mężczyzn (najczęściej partnerów życiowych). Następnie omówiono kolejne, nieliczne opisy badań i obserwacji klinicznych, potwierdzające i poszerzające wcześniej opisane postacie typów przestępczyń seksualnych.

Na zakończenie starano się wykazać, że mimo trudności dokonywania taksonomii tak złożonego i wieloaspektowego zjawiska, jakim są przestępstwa, a w szczególności przestępstwa seksualne, zabieg ten jest niezbędny dla głębszego poznania problemu, ale i przede wszystkim dla właściwego zorganizowania działań profilaktycznych i oddziaływań resocjalizacyjnych dotyczących sprawczyń tych przestępstw.

Słowa kluczowe: typy przestępczyń seksualnych.

The article presents some of the most popular and most frequently cited articles in the literature describing the various forms of sexual offenses committed by women, and these figures are also an indicator of the specific characteristics of the offenses.

The earliest published attempts to describe the three types of women committing sexual offenses were first published by R. Matchews, J.K. Matchews and K. Spesz (1989, ie: 1. teacher - lover, 2. maladapted by previously distorted sexual experiences and 3, forced by men, mostly partners of life. Subsequently, described a few rare descriptions of clinical studies and observations which were confirmed and extended to previously types of sexual offenders. Finally, efforts were made to demonstrate that, despite the difficulty of making taxonomies of such complex and multifaceted phenomena as crimes, and in particular sexual offenses, this treatment is necessary both for a deeper knowledge of the problem and, more importantly, for the proper organization of treatment which is necessary and very complicated.

Key words: female sex offenders typology.

Przestępstwa, szczególnie przestępstwa seksualne, to głównie domena mężczyzn. Ze statystyk odnotowywanych w różnych krajach wynika, że odsetek kobiet karanych za czyny nierządne rzadko przekracza od 5% do 6% ogółu tego typu przestępców. O zdecydowanej przewadze mężczyzn wśród przestępców seksualnych świadczy jeszcze inna prawidłowość, a mianowicie, że około dwie trzecie tego rodzaju aktów kryminalnych popełniają kobiety pod wyraźnym wpływem lub też przy udziale mężczyzn, będących najczęściej ich życiowymi partnerami.

Powyższe prawidłowości wynikają nie tylko z ogólnej mniejszej skłonności kobiet do wypaczeń i dewiacji (a w każdym razie takich, które powstają z nadmiernej agresji i skłonności do przemocy), lecz także z większego przyzwolenia społecznego na intymność kontaktu kobiet z podlegającymi ich opiece dziećmi, w czasie których kobieta łatwiej może zakamufłować to, co często zwykło się nazywać „złym dotykiem”.

O tym, że niektóre postacie molestacji seksualnych mogą kobietom ujść na sucho świadczyć mogą rozbieżności między liczbą ujawnionych czynów nierządnych popełnianych przez kobiety a faktyczną liczbą tego typu czynów. Otóż, jak to przedstawił Jeffrey C. Sandler na podstawie badań prowadzonych w USA, procent kobiet skazywanych za czyny nierządne z podopiecznymi waha się od 1% do 3% (spośród podobnych czynów popełnianych przez mężczyzn), podczas gdy z zeznań osób molestowanych wynika, że ponad 6% z nich po raz pierwszy seksualnie

molestowanych było przez kobiety-matki lub opiekunki (por J.C. Sandler 2014). Pomimo że procent ten jest przeszło dwukrotnie wyższy od ujawnionych faktów, i nie jest on – mimo wszystko – wysoki, to wyraźnie świadczy, że sprawa jest dynamiczna.

Doceniając wagę omawianego zagadnienia, sprawie przestępstw seksualnych kobiet poświęca się obecnie coraz więcej uwagi. Poniżej postaram się omówić najważniejszy – jak mi się wydaje – nurt poglądów i badań tego zjawiska, a mianowicie ten, który dotyczy jego kategoryzacji czy też typologizacji. Zabieg ten stanowi bowiem zarówno podstawę lepszego i głębszego zrozumienia każdego złożonego problemu, jak i fundament skutecznych oddziaływań resocjalizacyjnych wobec sprawczyń przestępstw. Wiadomości zaś na temat mechanizmu wpływu na ofiarę określonych rodzajów oddziaływań przestępczych są także niezbędne do ustalenia właściwego sposobu terapii tej ofiary.

Zanim jednak przystąpię do omawiania konkretnych pomysłów dotyczących prób typologizacji kobiet popełniających przestępstwa seksualne, powiedziec muszę o dwóch istotnych sprawach natury ogólnej.

Po pierwsze, mimo coraz większego zainteresowania sprawami przestępstw seksualnych kobiet mało publikowanych badań i obserwacji klinicznych dotyczy typologizacji tych zachowań, co najprawdopodobniej wynika z odnotowanego powyżej stosunkowo niewielkiego odsetka kobiet popełniających przestępstwa seksualne w porównaniu z dominującymi na tym polu mężczyznami, którym – rzecz jasna – poświęca się więcej uwagi.

Po drugie, te nieliczne próby typologizacji zachowań przestępczych seksualnych obarczone bywają wieloma zastrzeżeniami dotyczącymi precyzności i konsekwencji metodologicznej przedstawianych podziałów, co z kolei wynika z wielkiej złożoności, heteronomiczności tego zjawiska, i z tej przyczyny wyróżniane na podstawie obserwacji klinicznych i badań empirycznych typy nie spełniają kryteriów ostrości możliwych do osiągnięcia w przypadku taksonomii zjawisk prostszych.

Pierwsza praca, opisująca m.in. typologię sprawczyń popełnianych przestępstw seksualnych, opublikowana została tuż przed ostatnią dekadą ub. wieku, a jej autorami są: R. Mathews, J.K. Mathews i K. Speltz (1989). Praca ta stanowi studium kliniczne 16 kobiet skierowanych na resocjalizację w ramach specjalnego programu terapeutycznego dla kobiet popełniających przestępstwa seksualne *Minnesota Genesis II Female Sex Offender Program*. Przedstawione tam bardzo skrupulatne badania prowadzone były ponad rok, począwszy od maja 1985 r. do grudnia 1987 r., i obejmowały nie

tylko dokładną i ustrukturalizowaną obserwację aktualnego zachowania się badanych kobiet, lecz także skategoryzowane (w celach porównawczych) opisy najważniejszych wydarzeń z ich przeszłości oraz snuty przez nie wizji dotyczących bliskiej i dalszej przyszłości. Wyniki tych badań poddano analizie porównawczej ich zawartości, stosując m.in. metodę *inductive content analysis*. Na podstawie analizy zachowania się badanych kobiet autorzy wyróżnili trzy podstawowe typy przestępczyń seksualnych:

1) **nauczycielka-kochanka** (*teacher-lover*) – są to z reguły piastunki i nauczycielki, które do swych praktyk opiekuńczo-wychowawczych włączają także zbyt daleko posuniętą „edukację seksualną”. Są to kobiety o skłonnościach do dominowania, posesywne, nastawione na możliwie jak najściślejsze przywiązanie do siebie własnego lub powierzonego im opiece dziecka. Wynika to najczęściej z ich wybujałego narcyzmu i przekonania, że tylko one potrafią właściwie i wszechstronnie wprowadzić dziecko w życie. Nierzadko, w przypadku rodzin pełnych, posiadają pasywnego lub/i nieobecnego najczęściej w domu męża, często natomiast są jedynymi opiekunkami dorastających synów, z którymi kazirodcze związki łagodzą ich poczucie samotności;

2) **predysponowana międzypokoleniowo** (*intergenerationally predisposed*) – są to kobiety wykorzystywane seksualnie od zarania swego życia, skutkiem czego mają one niejako „wdrukowany” odruch wadliwych reakcji seksualnych wobec swych podopiecznych. Kobiety takie bywają z reguły przeczulone na punkcie właściwych preferencji seksualnych swego dziecka, najczęściej chłopców, których nierzadko prowokują do czynów lubieżnych, po to, aby nie wyrosli na homoseksualistów, żeby nie przejawiali lęków wobec kobiet, nie uprawiali masturbacji itp.;

3) **przymuszana przez mężczyzn** (*male coerced*) – są to kobiety zazwyczaj bardzo uległe wobec swych życiowych partnerów, które uczestniczą w spełnianiu ich kazirodczych i pedofilskich zapędów.

W wydanej dwa lata później, nieco zmodyfikowanej postaci poprzednio omawianej pracy, wprowadzili autorzy dwa dodatkowe, uzupełniające – jeśli tak można powiedzieć – typy sprawczyń czynów nierządnych, które to typy mogą ewentualnie służyć wycienianiu ich struktury motywacyjnej oraz stanu zdrowia psychicznego. Pierwszy typ to **poszukująca eksperymentatorka**, czyli z reguły młoda kobieta, której naturalna w swej istocie ciekawość świata przekłada się na nienaturalne praktyki, głównie z małymi chłopcami, natomiast typ drugi to kobieta **zaburzona**

psychicznie, u której wypaczone zachowanie seksualne stanowi efekt głębokich psychicznych nieprawidłowości. Są to najczęściej kobiety o cechach antysocjalnych, ofiary przemocy i wykorzystywania seksualnego, biorące niejako odwet na dzieciach, głównie chłopcach, za doznane krzywdy i upokorzenia. Kobiety takie wprawdzie rzadko stosują przemoc fizyczną, ale z upodobaniem znęcają się nad ofiarą psychicznie (por. R. Mathews, J.K. Mathews i K. Speltz, 1991).

Przedstawiony powyżej pomysł, dotyczący podziału (typologii) przestępstw seksualnych kobiet (ujęty z punktu widzenia sprawczyń tych czynów), jest nie tylko najczęściej stosowanym w praktyce opisem tego typu zjawisk, lecz służy także jako materiał porównawczy dla innych autorów starających się wprowadzać nieco odmienne pomysły dotyczące taksonomii tego typu aktów kryminalnych, a także ich sprawczyń.

Kolejna taka próba przedstawiona została w roku 2004 przez D.N. Vanduvera i G. Kerchera. Autorzy ci przebadali 471 kobiet skazanych przez sądy stanu Texas za przestępstwa seksualnej natury. Zdecydowana większość tych kobiet (88%) była białej rasy, ich wiek wahał się w granicach 18-77 lat (średnia 32 lata). W badaniach autorzy skupili się na analizie relacji przestępczyń z ich ofiarami, w statystycznej ocenie tych relacji zastosowano metodę hierarchicznego modelu liniowego (*Hierarchical Longlinear Modeling*). Zastosowana zaś do uporządkowania uzyskanych wyników badań analiza skupień pozwoliła na wyodrębnienie sześciu postaci przestępstw popełnianych przez badane kobiety, które stanowiły podstawę do określenia tej samej liczby typów przestępczyń.

Najczęściej spotykany wśród badanych kobiet był typ określany jako **heteroseksualna opiekunka** *heterosexual nurturer* (odpowiada typowi nauczycielki-kochanki, wyróżnionemu przez poprzednio omawianych autorów). Ofiarami tego typu kobiet są zazwyczaj chłopcy podlegający bezpośrednio ich opiece. Kolejny typ to **nieprzestępcza homoseksualna uwodzicielka** *non-criminal offender*, dyskretnie uwodząca młodsze od siebie kobiety. Najbardziej groźnym – zdaniem autorów – typem są kobiety określane jako **kobiety drapieżnik seksualny** *female sexual predator*. Są to zazwyczaj agresywne kobiety, używające różnych form prowokacji i przemocy seksualnej kierowanej głównie do chłopców i bardzo młodych mężczyzn, przeważnie spoza najbliższych kręgów społecznych otaczających te kobiety. Celem owych namolnych prowokacji i umizgów jest nie tyle pogoń za partnerami seksualnymi, co poniżanie (poprzez urąganie dotyczące sprawności seksualnych) upatrzonych ofiar. Kobiety te biorą

niejako odwet za własne traumatyczne doświadczenia seksualne, których doznawały od wczesnego dzieciństwa (są to więc kobiety określane w poprzednio omawianej typologii jako „predysponowane międzypokoleniowo”). Wedle zebranych informacji przedstawicielki tego typu najtrudniej poddawały się zabiegom resocjalizacyjnym.

Inny typ to **przestępczynie homoseksualne**, przy czym, jak mi się wydaje, z pewną ostrożnością należy podchodzić do „homoseksualizmu” tych kobiet, który polega na tym, że uwodzą one upatrzone przez swych partnerów dziewczyny, a jeszcze częściej dziewczynki, aby umożliwić im spełnienie przejawianych przez nich, najczęściej pedofilskich lub/i kazirodzych zapędów. Jest to więc typ określany poprzednio (chyba bardziej trafnie, jako „przymuszane przez mężczyzn”). Sytuację taką w seksuologii zwykło się określać syndromem Amfitriona (mitycznego bohatera, który zaakceptował fakt, że przybrany w jego postać Zeus skonsumował wdzięki jego pięknej żony Alkmeny i stał się ojcem Heraklesa). Syndromem tym opisuje się najczęściej przesunięcie przez osoby o niezdecydowanych preferencjach seksualnych zainteresowań z osoby budzącej podniecenie na jej partnera, czy jego partnerkę.

Osobna kategoria to **młode kobiety wykorzystujące dzieci**, czyli kobiety poniżej 28 roku życia, wykazujące skłonność do inicjowania zabaw seksualnych z dziećmi, najczęściej w wieku 4-5 lat, zarówno z dziewczynkami, jak i (o wiele częściej) z chłopcami. Omawiani autorzy wyróżnili jeszcze typ kobiet **agresywnych homoseksualnie**. Są to zazwyczaj starsze kobiety, które siłą lub przekupstwem zmuszają inne, najczęściej dużo młodsze, do praktyk seksualnych (por. D.N. Vandiver i G. Kercher, 2004).

Dwa lata po opublikowaniu omówionej powyżej typologii, jeden z jej autorów, D.N. Vandiver, przedstawił swoje nowe badania dotyczące porównań kobiet popełniających przestępstwa seksualne wspólnie z mężczyznami (którzy najczęściej, prośbą lub groźbą, wymuszają na nich ten typ zachowania się) z takimi, które popełniają przestępstwa indywidualnie. Badania te przeprowadzono na próbie 200 kobiet.

Z poczynionych porównań wynika, że kobiety dopuszczające się przestępstw seksualnych wspólnie z mężczyznami, popełniają te przestępstwa znacznie częściej od „solistek”, daleko częściej ich ofiarami stają się dziewczynki. Ofiary te należą zazwyczaj do rodziny, najczęściej są to ich córki, ponadto kobiety te mają bogatszą i bardziej zróżnicowaną przeszłość kryminalną (por. D.N. Vandiver, 2006).

J.C. Mendler i N.J. Freeman są trzecią dwójką autorów najczęściej cytowanych typologii kobiet popełniających przestępstwa seksualne. Autorzy ci opublikowali w 2007 r. wyniki badań nad 334 kobietami skazanymi przez sądy stanu Nowy Jork za przestępstwa seksualnej natury. Badania te przeprowadzono w celu sprawdzenia, ewentualnie poszerzenia i pogłębienia omawianej poprzednio typologii, przedstawionej trzy lata wcześniej przez D.N. Vandivera i G. Kerchera.

W celu zapewnienia prowadzonym przez siebie badaniom standardów diagnoz porównawczych autorzy przeprowadzili je tymi samymi metodami gromadzenia danych, z zastosowaniem identycznych metod analizy statystycznej.

Najogólniej rzecz ujmując, J.C. Sandler i N.J. Freeman potwierdzili zasadniczo opisane przez ich poprzedników istnienie sześciu typów kobiet popełniających przestępstwa seksualnej natury, inaczej jednak typy te określili, a mianowicie:

1) **hebefilki o niewielkich znamionach przestępczych** (*criminally-limited hebephiles*), czyli kobiety zazwyczaj starsze, wyraźnie preferujące w swych gustach seksualnych młodzieńców w okresie dojrzewania, chociaż swe uwodzicielskie zapędy kierując czasami i do dziewcząt;

2) **hebefilki o wyraźnych skłonnościach przestępczych** (*criminally prone hebephiles*), którymi przeważnie są młode kobiety (przed ukończeniem 30 roku życia) aktywnie poszukujące partnerów i partnerek w wieku dojrzewania. Kobiety tego typu posiadają bogatszą przeszłość kryminalną, trudniej też poddają się procesowi resocjalizacji;

3) **młode kobiety molestujące dzieci** (*young adult child molesters*), są to zazwyczaj młode kobiety (średnia wieku 28 lat), które wykorzystują małe dzieci płci obojga, średnia wieku ich ofiar wynosi 4 lata. Niewiasty te nie mają na ogół bogatej przeszłości kryminalnej, bez większych oporów poddają się także terapii oraz nadzorowi nad ich karygodnym zachowaniem się;

4) **chroniczne przestępczynie wysokiego ryzyka** (*high-risk chronic offenders*), które kierują swe spaczone miłosne zapędy do dziewczynek, najczęściej 5-letnich. Są one nieco starsze od przedstawicielek poprzedniego typu, średnia ich wieku wynosi 30 lat. Są to przypadki wykazujące poważny stopień wykolejenia i dużą odporność na działania resocjalizacyjne;

5) **starsze nienawykowe przestępczynie** (*older non-habitual offenders*), jest to dosyć ciekawa kategoria badanych kobiet, przede wszystkim należą do niej kobiety najstarsze (średnia wieku 51 lat) mało zdemoralizowane,

skazane przeważnie za jeden incydent wykorzystywania seksualnego, mimo tego są najbardziej ze wszystkich wyróżnionych obecnie typów kobiet niechętne wszelkim oddziaływaniom resocjalizacyjnym;

6) **homoseksualne molesterki dzieci** (*homosexual child molesters*) popełniają przestępstwa uwodzenia dziewczynek w celu ułatwienia im partnerom kontaktów seksualnych z tymi dziewczynkami. Jest to więc typ kobiet o identycznym niemal profilu co ostatni typ opisany w poprzedniej typologii, z tym samym moim zastrzeżeniem co do słuszności określenia ich „homoseksualnymi”. Kobiety te, podobnie jak przedstawicielki poprzednio omawianego typu, mają niewielką przeszłość kryminalną. Są jednak najbardziej ze wszystkich badanych podatne na uzależnienia, nie tylko od mężczyzn, lecz także od środków psychoaktywnych.

Przedstawione powyżej trzy próby ujęcia typologicznego sprawczyń przestępstw seksualnych stanowią egzemplifikację podkreślanych na wstępie trudności, które siłą faktu uzewnętrzniają się w wielu niedoskonałościach owych taksonomii. Jak nietrudno zauważyć, często nakładają się typy (psychiczne) sprawczyń z rodzajem popełnianych przez nie aktów kryminalnych, a także z rodzajami powiązań sprawczyń z ich ofiarami oraz z cechami tych ofiar.

Przeglądając raporty z nielicznych badań nad rodzajami przestępstw seksualnych kobiet, stwierdzić można, że najczęściej wykorzystywana jest pierwsza z omawianych obecnie typologii, przedstawiona przez R. Mathews, J.K. Mathews i K. Speltz w 1989 r. i uzupełniona trzy lata później. Jedna z autorek takich badań C. Harrocks (2010) twierdzi, że ta właśnie typologia oparta jest w największym stopniu na czynnikach motywacyjnych sprawczyń, stąd jej przydatność zarówno w badaniach naukowych, jak i w praktyce sądowej, czy też przy organizacji oddziaływań terapeutycznych.

Istnieje również często cytowana próba typologii dojrzewających dziewcząt, które popełniają przestępstwa seksualne. Jej autorami są: R. Mathews, J.A Hunter i J. Vuz. Twierdzą oni, nie bez racji, że przestępstwa seksualne popełniane przez dziewczęta mają szereg specyfik i nie zawsze pokrywają się z tymi postaciami, jakie popełniają kobiety dorosłe. Autorzy ci, na podstawie obserwacji i badań klinicznych nad 67 dziewczętami skierowanymi przez sądy na terapię ich karygodnego zachowania się, wyróżnili trzy typy dziewcząt popełniających przestępstwa seksualne: **naiwne eksperymentatorki** – są to ciekawe spraw seksualnych

dziewczęta, zazwyczaj jednak bojące się podejmowania praktyk seksualnych z rówieśnikami albo starszymi mężczyznami. Natomiast dzieci, szczególnie te, które powierzone są ich opiece, wydają się im bezpieczne. W ich naiwnym przekonaniu podejmowane przez nie „eksperymenty” są nieszkodliwe, a w dodatku uprzyjemniają życie ofiarom; **seksualnie nadaktywne** – są to z reguły dziewczęta o pewnej dozie doświadczenia seksualnego, nabytego najczęściej w wyniku przedwczesnego uwiedzenia. Dziewczęta te starannie dobierają sobie ofiary, rzadko z grona podopiecznych lub najbliższych członków rodziny. Najczęściej działają samotnie. Ich zainteresowania dzieckiem, przeważnie płci męskiej, są wyraźnie nastawione na uzyskanie seksualnych zaspokojeń; **chroniczne uwodzicielki** – one pochodzą najczęściej z mocno zdemoralizowanych rodzin, w których były wykorzystywane seksualnie od najwcześniejszych lat życia. Dziewczęta te w wyniku traumatycznych doświadczeń mają liczne, nierzadko głębokie zaburzenia psychiczne, przejawiany przez nie promiskuityzm seksualny (z dziećmi i dorosłymi) jest jednym z przejawów owych zaburzeń (R. Mathews, J.A. Hunter i J. Vuz 1997).

W pracach poświęconych typologii kobiet popełniających przestępstwa seksualne często bywa cytowana także taksonomia związków kazirodczych matki z synem zaprezentowana w roku 1993 przez Cristinę Lawson. W odróżnieniu od przedstawianych typologii propozycja C. Lawson nie jest oparta, tak jak poprzednie, na badaniach empirycznych, lecz na analizie publikowanych opisów i doniesień sądowych. Zdaniem cytowanej autorki, jedyną drogą do poznania i zrozumienia tak subtelnych relacji, jakie zachodzą w kontaktach seksualnych, są analizy kliniczne, badania statystyczne, prowadzone na dużej liczbie przypadków zaciemniają jedynie problem, prowadząc często do jego marginalizacji, tak jest w przypadku związków kazirodczych matki z synem, które są – według przekonania C. Lawson – źle oszacowane, poprzez ich wyraźne zaniżenie w statystykach kryminalnych.

Autorka ta wyróżniła pięć typów patologicznych relacji matki z synem, ujętych w systemie gradacyjnym: od najłżejszych do najbardziej zaawansowanych:

1) **subtelne macierzyńskie nadużywanie** (*subtle maternal abuse*), polegające na intensyfikacji pieszczot, które sprawiają matce seksualną satysfakcję;

2) **uwodzicielskie macierzyńskie nadużywanie** (*seductive maternal abuse*), tym różniące się od „subtelnego”, że wyraźnie nakierowane jest

„na niezbędne – zdaniem tego typu matek – pobudzenie u chłopca sfery doznań erotycznych” – jak pisze C. Lawson (1993, s. 263);

3) **uporczywe macierzyńskie wykorzystywanie** (*pervasive moternal abuse*), połączone zazwyczaj z poniżaniem chłopca za jego zachowanie się w czasie sprowokowanych przez matkę form aktywności seksualnej. Zdaniem autorki, ten sposób seksualnego zaspokojenia wybierają kobiety, które nabrały urazu do mężczyzn i męskości;

4) **otwarte macierzyńskie nadużywanie** (*overtmoternal abuse*), polegające na bezceremonialnym wymuszaniu na chłopcu, namową lub groźbą, określonych zachowań seksualnych;

5) **sadystyczne macierzyńskie nadużywanie** (*sadistic moternal abuse*), wyrażające się w przesycaniu podejmowanych z synem różnych form aktywności seksualnej elementami sadyzmu. Na szczęście jest to – zdaniem autorki – najrzadsza postać kazirodczych związków matki z synem.

Na zakończenie informacji o specyfikach przestępstw seksualnych popełnianych przez kobiety (odzwierciedlających w dużym stopniu ich cechy charakterologiczne) bardzo istotne jest spojrzenie na różnice między sprawczyniami a sprawcami tego typu przestępstw. W odróżnieniu od podkreślanej do tej pory niewielkiej liczby prac poświęconych przestępstwom seksualnym popełnianym przez kobiety, na temat różnic między przedstawicielami obu płci, zarówno w uwarunkowaniach, jak i sposobach popełniania tych przestępstw, istnieje dosyć rozległe piśmiennictwo, dlatego poniżej przytoczę prace, które zawierają podsumowanie badań i obserwacji.

Jak nietrudno się domyślić, badania te wykazują zarówno cechy podobne oraz takie, które różnicują kobiety i mężczyzn. Do najważniejszych cech podobnych należą: nieporadność w sytuacjach społecznych, nieumiejętność właściwej oceny dotyczących relacji interpersonalnych, obniżenie lub brak empatii, skłonność do popełniania innych przestępstw, podatność na uzależnienia i impulsywność (por. dla przykładu: M.S. Denov i F. Cortoni, 2006).

Różnice natomiast pomiędzy kobietami i mężczyznami dotyczą jedynie stopnia nasilenia poszczególnych przyczyn, jak i cech dotyczących rodzajów oraz sposobów popełniania przestępstw. I tak, kobiety popełniające przestępstwa seksualne o wiele częściej od mężczyzn same były ofiarami przemocy seksualnej w dzieciństwie lub wczesnej młodości, o wiele częściej popełniają przestępstwa wspólnie z przedstawicielami

płci odmiennej, zarówno z własnej nieprzymuszonej woli, jak i zmuszane do tego procederu; kobiety o wiele częściej dokonują przestępstw seksualnych na dzieciach i osobach nieletnich powierzonych ich opiece, o wiele rzadziej od mężczyzn dokonują gwałtów, natomiast te nieliczne przypadki jakie dokonują, czynione są na przedstawicielkach własnej płci, a nie – jak w przypadku mężczyzn – na przedstawicielkach płci odmiennej (por. dla przykładu D.N. Vandiver, 2006; G. McIver, 2016).

Ogólnie oceniając przedstawione powyżej próby opisu różnych postaci przestępstw seksualnych popełnianych przez kobiety, nie sposób nie przypomnieć tego, co mówiłem wcześniej, przed prezentacją tych podziałów, a mianowicie, że ich słabe strony wynikają z niemożliwości przyjęcia jednolitego *membrum divisionis* przy tak wielopostaciowym zjawisku. Mając to na względzie, dobrze jest przypomnieć uwagę Arystotelesa – ojca wszelkich podziałów, że każdy podział może osiągnąć ten stopień precyzji, na jaki natura poddawanej mu materii pozwala.

Słabsze strony przytaczanych podziałów pokazują równocześnie ich wielopłaszczyznowość, czyli to, że tworząc je, brano przede wszystkim pod uwagę: cechy ofiary, sposób popełniania przestępstwa i cechy charakterologiczne sprawczyń. Podziały te uplastyczniają nierozłączność tych czynników, a równocześnie nie wykluczają możliwości wyróżniania poszczególnych „podtypów” wynikających z kategoryzacji każdej z branych pod uwagę płaszczyzn.

Najważniejsze jest jednak to, że bez podziałów nie tylko nie ma możliwości głębszego poznania omawianego zjawiska (a właściwie każdego fenomenu), ale przede wszystkim nie dałoby się zaprogramować odpowiedniej drogi postępowania resocjalizacyjnego, które musi być dostosowane do właściwości psychicznych, wyrażanych w zachowaniu się osób poddawanych temu procesowi.

Bibliografia

- Denov M.S., Cortoni F., *Women who have sexually abuse children*, [w:] *Comprehensive mental health practice with sex offenders and their families*, C. Hilarski i J.C. Wodarski (red), Hogarth Press, Binghamton 2006.
- Harrocks C., *The myth of the female sex offender*, "Undergraduate Review" 2010, nr 6, s. 100-106.
- Lawson C., *Mother – son sexually abuse. Rare or underreported? A critique researches*. "Child Abuse & Neglect" 1993, t. 17 (2), s. 261-269.
- Mathews R., Mathews J.K., Spelz K., *Female sex offender: An exploratory study*, Brandon VT, Safer Society Press, 1989.
- Mathews R., Mathews J.K., Spelz K., *Female offender. A typology*, [w:] *Family sex abuse. Frontline research and evaluation*, E.Q. Palton (red.), Newbury Park, Sage Publications 1991.
- Mathews R., Hunter J.A., Vuz J., *Juvenile female sexual offenders. Clinical characteristics and treatment issues*, "Sexual Abuse a Journal of Research and Treatment" 1997, t. 9, nr 3, s. 187-198.
- McIvor J., *Female sex offenders*, [w:] *The Oxford handbook of sex offences and offenders*, T. Sanders (red.), Oxford University Press, Oxford 2016.
- Sendler J.C., Freeman N.J., *Typology of female sex offender. A test of Vandiver and Kercher*, "Sexual Abuse. A Journal of Research and Treatment" 2007, t. 19, nr 2, s. 73-89.
- Sendler J.C., *Female sex offender. What we know*. Refrat wygłoszony na Uniwersytecie Saskatchewanie podczas sympozjum nt. violernce and aggression 17 stycznia 2014 r.
- Vandiver D.M., Kercher G., *Offender and victim characteristics of registered female offenders in Texas. A proposed typology of female sex offenders*. "Sexual Abuse A Journal of Research and treatment" 2004 t. 10, nr 2, s. 121-137.
- Vandiver D.M., *Female sex offenders: A comparison of solo offender and co-offenders*. "Violence and Victims" 2006, t. 21, s. 339-354.